

מנהיג – ל כ' תמוז תרצ"ד

פרסום ראשון: דער מאמענט, 3 ביולי 1934

שפת המקור: יידיש

כלום חוק הוא זה, שכל מה שמרבים להתעמק באיזו הופעה שהיא, הרי היא נעשית סתומה יותר ומובנת פחות? כל מה שאני חושב יותר על הרצל, נעשה לי קשה יותר להסביר לעצמי תופעה זו; למה יהודי הונגרי דווקא שגדל בווינה דווקא? ושנעשה ציוני בפריס דווקא, בהונגריה יכול היה רק לראות, כיצד היהודים מתבוללים בהתלהבות רומנטית. וינה הייתה בימי נעוריו של הרצל גיא-חזיון להתפוררות היהודית הפנימית – התפוררות בלא טראגיות, בלא צער, התפוררות עליזה, יוצאת במחול. והחיים בפריס, בשנות התשעים, בשביל כתב צעיר יפה וגבה-קומה כתיאודור הרצל – הרי הייתה זו, בוודאי, הסביבה האידיאלית ביותר מכל הסביבות האידיאליות, כדי לשכוח את כל דאגות-העולם האפשריות, ולא רק את הדאגה לכך, שאתה יהודי. אמנם, בכל שלש הארצות יכול היה להתבונן בצורותיה השונות של האנטישמיות, בייחוד בווינה של ראש העיר ליואיגר, ובפריס בימי משפט דרייפוס. ואולם אנו הרי יודעים יפה, ש"מכות" ב ל ב ד אינן מספיקות להפוך אדם לציוני. נוסף לכך צריך שתהא לו איזו נקודה יהודית חיובית ומהיכן בא לו, לאדם כזה, נקודה זו?

ואז מופיע הסוד השני, הגדול ביותר. מהיכן נובע כוח-קסמים זה, שבמשך שבע שנים בלבד משנה הוא את צורתו ונשמתו של עם כעמנו? כל האישים המנהיגים שיש לנו כיום צריכים היו לעמול ולעבור שבע שנים כפולות ואף משולשות קודם שהתחילו ל"הנהיג" בכלל, וכאן בא אדם זר, כותב ספר קטן ונעשה תיכף ומיד מנהיג. יאמרו: הדבר קרה משום ההפתעה הנעימה, שהייתה בעובדה זו דווקא, שהרצל היה "זר"; או יגידו, שהיהודים שמחו לכך, שהרצל היה סופר חשוב אצל הגויים. איני חושב שאפשר לבאר בכך באיזו מידה שהיא את הסוד. ביאור כזה יכול להיות יפה בשביל ההתחלה, בשביל הסנסציה הראשונה, ואולם קונגרסים והסתדרויות עולמיות אין בונים על הפתעות נעימות ועל עמדות פרטיות

מפתות, ולאחר שמכנסים קונגרס ומייסדים הסתדרות עולמית, הרי צריכות לעבור יותר משבע שנים, עד שתהא בא איזו ממשות, עד שירגישו בה, עד שיכירו בה, לכל הפחות, ככוח מתנגד, וככוח מנהל ומדריך לא כל שכן. וכאן בא אדם זר, אומר מלה, ולאחר שבע שנים הוא מת ומשאיר אחריו – במקום עדר – אומה.

כמובן, הסוד מתבאר על-ידי כך, שהרצל היה "בעל טבע של מנהיג"; ואולם מהו בעצם "מנהיג"? איני זוכר אפילו, אם המלה "מנהיג" הייתה נהוגה אצלנו, היהודים, בשימוש היום-יומי בימי הרצל; נדמה לי, שלא – לא אצלנו ולא אצל העמים היבשתיים בכלל. רק באנגליה היו משתמשים במלה "לידר", ואולם היה לה, למלה זו, מובן אחר לגמרי – יושב-ראש רגיל, "מנג'ר", שהיום בוחרים בו, – ומחר לך לשלום, אבל אין זה אותו האדם העליון, שהולכים אחריו בעיניים עצומות. ברוסיה של הימים ההם היו בכלל עושים לצחוק את האדם, שהיה מדבר על "מנהיג"; תנועה מנוהלת על-ידי ועד, שאפשר שיהא לו יושב-ראש, ואפשר שלא יהא. בייחוד לא שמעו אז על "מנהיגים" מדיניים בארצות הלאטיניות. בלשון הצרפתית חסרה בפשיטות עד היום המלה, שבה אפשר היה לתרגם מושג זה, ואפילו המילה האיטלקית "דוצ'ה" אינה מלה איטלקית, – היא לא הייתה ידועה בלשון המדוברת עד 1922. היא פשוט נבנתה מן המלה הלטינית "דוכס" והומצאה במיוחד בשביל מוסוליני.

עכשיו – אחרת, עכשיו זוהי אופנה. כמעט אצל כל העמים שוררים געגועים רומאנטיים אל הרפתקנות, וכשאין אישיות מתאמת, הרי תופסים בלתי-מתאמת, מזכים אותה בתואר ומנסים אפילו להתייחס אליה כאל "מנהיג" אמיתי. אנו, היהודים, שאפילו בשעת ההתרוממות הגדולה ביותר של ההתלהבות הציונית נשארים אנו נאמנים לציוני ההתבוללות, מחקים, והחיפוש אחר בעלי-טבע של מנהיגים גועש אצלנו כמו אצל השכנים, ובאותן תוצאות ממש: מכיוון שאדם עליון אינו בנמצא, לצערנו, "מגלים" בשר-ודם פשוט ומזכים אותו בתואר. אם שוטה הוא, הריהו מקבל זאת, מתנפח ומתאמץ לשחק את

התפקיד; וטיפשים אינם אצלנו, ברוך-השם, מן הדברים יקרי-המציאות. אני מכיר כמעט את כל האישים המנהלים וכמעט את כל המפלגות היהודיות, ויכול אני להבטיח ביושר-לבב, שאין ביניהם אף אחד, שהוא בעל טבע של מנהיג. ואף-על-פי-כן נתנו לאחדים מהם את התואר, ולצערנו יש ביניהם כאלה, שהם נוטים לקבל את התואר ברצינות; ולכל הפחות, עוד תריסר אני מכיר, שהם "מעמידים את עצמם" לקבלת תואר זה, בסתר או בגלוי.

המושג הנוכחי של "מנהיג" רחוק הוא, ממקורו הפילולוגי, מן ה"לידר" האנגלי. הלידר האנגלי הוא בעצם ה"שמש" של מפלגתו. ואולם "מנהיג" במובנו הנוכחי זהו דבר אחר לגמרי, זה צריך להיות בן-אדם, שקיבל ייפוי-כוח רשמי, שבמקום שכל המפלגה תחשוב – יהא הוא ה"חושב" היחידי. תכנית, שנתאשרה בוועידה, אינה ולא כלום; תכנית היא מה שה"מנהיג" מוצא לטוב ולנחוץ. אין כל תועלת לאדם עומד מן החוץ להוכיח בראיות, בהגיון ובעובדות, שצעד זה או אחר אינו טוב ואינו מחוכם; כי התשובה התמידית היא – "הוא עושה זאת".

באמת! צריך להיות אדם עליון כדי לשאת ביושר עטרה כזו. ואולם במציאות פועלים תמיד מנהיגים בעלי גושפנקה רשמית בהשפעתו של מישהו; אלא שבמקום השפעת ההצבעה ועמידה למניין, יש כאן השפעה של מקורבים מקריים.

בנינו ישתוממו, כשיקראו פעם את הביוגרפיה האמיתית של אותם ה"מנהיגים" האישיים, שהם מרובים עכשיו כל-כך כמעט בכל הארצות; ישתוממו, כשיתגלה שהרבה מהם ולעתים קרובות ביותר היו בעצם לא יותר מסמרטוטי-כותנה רכים בידי סביבתם המקרית.

מה שקשה בייחוד להבין, זוהי המנטאליות של אלה, ש כ מ ה י ם ל"מנהיגים".
בימי-נעורי היה זה הדבר שונה לגמרי וטוב יותר. דעתנו הייתה, שכל תנועה מורכבת מבני-
אדם בעלי ערך שווה ; כל אחד הוא נסיך, כל אחד הוא מלך. כשמגיע זמן הבחירות, הם
בוחרים לא בבני-אדם, אלא בפרוגרמות. בני-אדם שנבחרו אינם אלא מגשימי הפרוגרמה.
אנו, ההמון, נלך אחריהם ונישמע להם לא משום שהם "מנהיגים", אלא דווקא משום שהם
ה"שמשים" שלנו; כשאתה, ברצונך החופשי, בחרת בקבוצה של בני-אדם וציווית אותם
לעבוד בשבילך, הרי אתה מחויב לסייע להם – או להורידם. כי אתה נשמע לא לרצונם
שלהם, אלא אך ורק לרצונך שלך, שהתבטא בבחירה... – והנה תורה זו של ימי-נעורי
הייתה אולי פיקציה בכלל (ככל התורות האנושיות), ואולם היא מוצאת חן בעיני יותר, יש בה
יותר גאון ויותר " הדר" אף-על-פי שהיא נושאת עליה את השם, שירד כבודו –"דמוקרטיה".

"מנהיג" אחר לגמרי היה הרצל. לא היה כאן תואר, לא היה כאן תפקיד קבוע מראש:
הציבור פשוט ציית לו, ולפיכך היה "מנהיגם". בלשון הרוסית יש ביטוי מתאים יותר מן המלה
"מנהיג"; בתקופות הקודמות היו קוראים ברוסיה להוגה-דעות אהוב ומכובד בשם "כובש-
המחשבות". את מיכאילובסקי, למשל, סופר משנות השמונים, שלא היה שייך כלל לשום
מפלגה – היו מכנים בשם זה. כזה היה הרצל ; "הוא כבש את מחשבותינו". זו הייתה עובדה
ולא משרה.

במילים אחרות ; זו הייתה אמת . "מנהיגים" אמיתיים נולדים לעיתים רחוקות,
ומכירים אותם לפעמים קרובות הודות לסימן זה דווקא, שאינם באים בשום תביעה ל"הנהיג"
. הציות להם אינו שאלה של משמעת ; נשמעים להם ממש כמו שנסחפים על-ידי זמרתו של
זמר בעל-כשרון – מפני שה"ניגון" שלו מביע את הגעגועים של עצמנו.

ויש עוד סימן: אדם כהרצל, כשהוא מת, ועוברות שלושים שנה, עדיין הוא נשאר

מנהיגנו.